

Garcia Oliver, l'anarquista oblidat

XAVIER DíEZ :: 21/01/2023

Un 20 de gener de 1901 naixia a Reus Joan Garcia Oliver, personatge llegendari amb una vida de pel·lícula, sindicalista d'acció, rebel, aventurer, exiliat, presoner...

Organitzador revolucionari i guerriller urbà. Va ser l'home amb més poder a Catalunya en el breu estiu de l'anarquia, un ministre de justícia competent, un conspirador polític, un diplomàtic a l'ombra, un memorialista i, sobretot, avui, un gran oblidat

Joan Garcia Oliver, anarquista de Reus, va morir sol, d'un infart, a casa seva, a Guadalajara, Mèxic, el 6 de juliol de 1980, amb 78 anys. Durant molts anys, no es va saber ni trobar la seva tomba fins que un estudiant català que hi feia una estada la va localitzar gràcies al registre del cementiri civil de la ciutat. Es troba enterrat al mateix nínxol on també es troba el seu únic fill, mort tràgicament en un accident de trànsit quan tenia 24 anys.

La seva mort solitària és tota una metàfora de com un dels personatges més rellevants de la història contemporània de Catalunya ha estat tractat de forma similar a com l'important llegat llibertari ha estat bandejat de la història oficial. Malgrat que Garcia Oliver ha estat dels reusencs més rellevants, fora d'una placa a prop del seu lloc de naixement, no hi ha cap espai de memòria. Malgrat que va ser un dels catalans que més poder va acumular entre juliol i octubre de 1936 (més que el president Companys), ha desaparegut del mapa. I això que dos anys abans de la seva mort, va publicar el que potser és un dels llibres de memòries, *El eco de los pasos* (Virus Editorial, 2021) més transcendent de les darreres dècades i de lectura obligada per a qui vulgui entendre el segle XX.

Qui va ser Joan Garcia Oliver? Probablement un personatge llegendari, amb una vida de pel·lícula, sense pel·lícula. Un rebel. Un sindicalista d'acció. Un aventurer. Un pensador autodidacte. Un exiliat. Un presoner. Un organitzador revolucionari. Un guerriller urbà. L'home amb més poder a la Catalunya del breu estiu de l'anarquia. Un ministre de justícia competent. Un conspirador polític. Un diplomàtic a l'ombra. Un exiliat. Un memorialista. Un oblidat.

Doctorat a la "Universitat del Carrer d'Entença"

Va néixer a Reus el 1902 en una família proletària. Intel·lectualment brillant, d'escolarització breu com la majoria de la seva classe social, va ser un nen de carrer, capaç de liderar estols d'infants per apedregar les fàbriques on esclavitzaven les seves famílies. Comença a treballar d'infant. Tria l'ofici de cambrer, en què aprendrà els codis de vestimenta, adquirirà el sentit de l'elegància, i esdevindrà l'espai privilegiat on, des del silenci i la discreció, es dedicarà a observar i conèixer els secrets de la condició humana, les línies més psicològiques que reals, que separa les classes socials. Amb quinze anys, s'instal·la a Barcelona, en el mateix moment en què hi ha la revolta de 1917. I com el que havia presenciat d'infant a Reus vuit anys abans, sempre observa el mateix. Indignació popular. Una estratègia suïcida a còpia de barricades. Contingents obrers desorganitzats i

mal armats disparant contra un exèrcit republicà. Un “no es pot” d’impotència davant els fracassos revolucionaris. I Garcia Oliver dedicarà la seva vida a que “sí que es pugui” fer una revolució, ben preparada, organitzada i culminada.

Sindicalista adolescent, és detingut i empresonat a la Model de Barcelona a finals de 1919, en la repressió posterior a la vaga de la Canadenca. Allà, a la presó, “la Universitat del Carrer d’Entença” es doctorarà com a anarquista i sindicalista revolucionari. Un cop surt, és enviat de nou a Reus, on brillaran les seves estratègies d’acció directa. Pistola en mà, entrarà a les fàbriques i encanionarà els encarregats davant les treballadores per advertir-lo sobre les conseqüències d’assetjar les obreres en una època en què els abusos eren norma i no excepció. Planteja batalles amb la patronal local en què l’organització i la contundència es revelaran com a estratègies adequades. Davant els primers èxits, la patronal envia sicaris a matar-lo. I amb una brillant estratègia de guerrilla urbana, seran els pistolers del Lliure els qui posaran els morts.

Després d’anades i vingudes a Barcelona i a la presó, de viure en la clandestinitat, fent de cambrer de dia i de pistolero de nit, aplegant un grup d’afinitat conegut com a Los Solidarios (amb Buenaventura Durruti, Anastasio Jover, els germans Ascaso i un nombre variable i decidit de components). La pressió policial el portarà a l’exili parisenc durant la dècada de 1920. Allà coneixerà (i es farà amic) de Francesc Macià, que el proposarà com a ministre de guerra del govern provisional de la Catalunya independent, mentre prepara la seva invasió de Catalunya, a la irlandesa, amb la fracassada incursió de Prats de Molló. També serà un dels organitzadors del també fracassat atemptat contra el rei Alfons XIII quan era de visita a la capital francesa. Més exilis, a Bèlgica, i una entrada clandestina al País Basc, on serà de nou detingut, torturat i empresonat fins a la proclamació de la República.

Durant el període republicà va elaborant la seva estratègia per assolir el comunisme llibertari, el que es coneix com a “gimnàstica revolucionària”, un entrenament paramilitar de guerrilla urbana

Madurat abans d’hora, durant el període republicà va elaborant la seva estratègia per assolir el comunisme llibertari. Serà allò que es coneix com a “gimnàstica revolucionària”, un entrenament paramilitar de guerrilla urbana per disputar el poder a un feixisme que recorre Europa. Aquest conjunt de tàctiques també implica un entrenament psicològic per a l’endemà de la revolució: les col·lectivitats agràries i industrials, l’autogestió obrera, i tot aquell conjunt d’elements que haurien de configurar la societat posterior. De fet, el Garcia Oliver intel·lectual també serà un dels ponents del “comunisme llibertari”, el full de ruta aprovat per la confederació sindical CNT per preparar l’autoorganització de la societat quan la classe treballadora controlés el país. I això passaria un mes i mig més tard. Mentrestant, s’atribueix la paternitat de la bandera, amb el roig i el negre anarquistes, en les primeres manifestacions de 1931.

Nosaltres, els sense nom

L’època republicana serà un període de detenció rere detenció, fracàs rere fracàs, fins que

té èxit. Juntament amb altres líders anarcosindicalistes, crea un nou nucli d'afinitat "solidària", ara amb el nom de "Nosotros" -o els "sense nom"- amb els quals estableix l'estratègia que permet vèncer l'exèrcit als carrers de Barcelona les jornades del 19 i 20 de juliol de 1936.

Pocs dies després, encara entre les runes fumejants del combat, els 30.000 fusells arrabassats a les Casernes de Sant Andreu, i el control obrer de Catalunya, es fa el dramàtic Ple de Regionals dels anarcosindicalistes. Mentre que Durruti representa el mite militar, García Oliver, amb 34 anys, és el líder polític. Allà, defensa "ir a por el todo", és a dir, establir un "règim anarquista" (Federica Montseny en dirà dictadura). Tanmateix, davant circumstàncies difícils i confuses, la plana major de la CNT accepta la col·laboració amb la resta de forces antifeixistes i el manteniment de les institucions catalanes. I es crea el Comitè Central de Milícies Antifeixistes, del qual el reusenc serà el president. Compten amb les armes i el control del carrer. Representen el poder real. Garcia Oliver és, fins a la dissolució del CCMA el setembre d'aquell mateix any, el veritable president de la Catalunya independent. Tanmateix, tothom conspira en contra d'aquell organisme que ha subvertit l'ordre burgès.

Garcia Oliver serà hiperactiu durant aquell període. Amb la col·laboració del conseller Josep Tarradellas, una mena d'enllaç de la Generalitat: crearan l'Escola Popular de Guerra i les indústries bèl·liques, necessàries per sostenir l'esforç d'un conflicte armat contra un exèrcit professional amb el suport d'Itàlia i Alemanya. I regiran la vida quotidiana, la regulació de les col·lectivititzacions agràries i industrials. Tanmateix, el poder institucional, amb el suport de la Unió Soviètica, es va reconstruint i va reduint el paper dels anarcosindicalistes, fins que el CCMA s'acaba. La col·laboració s'imposa, i amb un Madrid assetjat, envien Garcia Oliver a fer de ministre (de justícia) a un govern republicà d'unitat antifeixista. L'única experiència històrica amb anarquistes al govern. I ell, l'anarquista antipolític esdevindrà un dels ministres més polítics, que haurà de jugar amb les subtileeses maquiavèl·liques, les maniobres de palau mirant d'evitar el pes creixent dels comunisme estalinista a dins de la República, organitzant l'esforç bèl·lic, muntant operacions diplomàtiques, i mentrestant, ocupant-se de les presons, on havia passa molts anys, dels tribunals, de les reformes dels codis civils i de família...

Juliol del 1936: la plana major de la CNT accepta la col·laboració amb la resta de forces antifeixistes i el manteniment de les institucions catalanes. I es crea el Comitè Central de Milícies Antifeixistes

Fora del govern, a conseqüència dels Fets de Maig del 1937, la seva obsessió serà preservar la seguretat d'uns anarquistes que viuen les purgues estalinistes a la rereguarda republicana. Posteriorment, l'exili a l'Estat francès, Anglaterra, Suècia, la Unió Soviètica (que travessarà amb el Transsiberià l'hivern de 1940, fins a Vladivostok). D'allà, als Estats Units travessant el pacífic en un vaixell suec. De Los Angeles a Nova York, i finalment, Mèxic, on finalment passarà més temps que a Catalunya.

Garcia Oliver no sap parar quiet. Des de l'exili mirarà de fer el possible perquè el Govern de la República declari la guerra a l'Eix i establir un cos independent de republicans per lluitar

contra els nazis, i així poder propiciar-ne el retorn. Viurà les progressives divisions de l'anarcosindicalisme, els enfrontaments, la deserció d'un exili que envelleix i acaba arrelant al seu nou país. No obstant això, sense defallir, no dubtarà a viatjar a Veneçuela per buscar finançament en la lluita guerrillera antifranquista amb Defensa Interior. També -m'ho va explicar el lluitador anarcosindicalista Octavi Alberola des de casa seva a Perpinyà- participarà activament en la planificació de diversos atemptats fallits contra Franco.

Ja vell i cansat, dedicarà els darrers anys de la seva vida a redactar les seves memòries. Dos mil fulls mecanografiats durant cinc anys que arribaran, potser, massa tard. Després, la mort, i el pitjor de tot, el silenci injust d'algú que encara té moltes coses a dir-nos.

directa.cat

<https://ppcc.lahaine.org/garcia-oliver-lranarquista-oblidat>